

Constituíuse hai uns meses na comarca do Condado a **Plataforma en Defensa do Río o Miño**, un colectivo formado por empresas, grupos ecoloxistas, sindicatos, colectivos veciáais (AAVV, CCMM,...), partidos políticos, etc... A súa razón de ser principal: loitar contra a construción de tres novos encoros no baixo tramo do río Miño, un dos cincuenta e nove espazos propostos para formar parte da Rede Natura 2000 da UE.

Estes tres encoros teñen o seu precedente no convenio asinado por Franco e Salazar no ano 1968 para promover o aproveitamento hidroeléctrico do tramo internacional do río Miño. O proxecto actual pretende levantar tres encoros xemelgos de trece metros de altura cada un, nun tramo de algo máis de 20 quilómetros. A construción destas tres presas traerá consigo o asolagamento e destrución dun patrimonio natural e cultural dun valor excepcional, entre eles as pesqueiras.

As pesqueiras ou pescos son un tipo de construción presente nos grandes ríos de Galiza (Tambre, Ulla, Miño...). A empresa Unión Fenosa, concesionaria dos encoros construídos no noso país desde a dictadura, anegou boa parte dos pescos situados no Tambre coa construción do encoro Barrión de la Maza. Así mesmo unha de cada tres pesqueiras do Miño desapareceron para sempre pola construción dos encoros de Frieira, Castrelo do Miño, Velle, Os Peares e Belesar. O número de pesqueiras en produción no país dos ríos galegos non fixo senón diminuír progresivamente desde entón, pasando dos 700 exemplares útiles no ano 1963 aos 450 do ano 2004 (243 na marxe galega, dos que só se utilizan a metade).

A Idade Media achárganos os primeiros testemuños escritos que proban a existencia destas construcións de valor etnográfico. Tal e como afirma Vila Botanes (2001) as pesqueiras

As pesqueiras do río Miño, un patrimonio en perigo

Escrito por

Venres, 10 Decembro 2004 09:48

eran un dos sistemas máis antigos e enxeñosos para capturar a lamprea: *<Enton se aforaron Alvaro Vasques canonigo desde esteyro de ryo de muynnos fasta o camynno que vay de Santa Vaya que topa ennas barroqueiras que posa ende fazer huna pesqueyra para lançar rede de cabaañas ou de caneyro por vozes e pague por Sam Martino en cada hunn anno ao cabido dous maravedis de moeda vella>(...)*??

.

Na Idade Moderna o Catastro do Marqués de Ensenada (S. XVIII) xa recolle referencias ao número de pesqueiras existentes no Miño ao seu paso pola comarca do Condado, así como aos beneficios que acadaban os seus titulares. Ademais na vila de Arbo existen documentos do século XVIII denominados

tabalas

, nos que se fixa o rexistro da

propiedade das pesqueiras, os días de pesca, a feitura das redes, como armalas e incluso a técnica de construción dos pescos

.

Levantadas en forma de sólidos bloques graníticos, as pesqueiras do río Miño levan séculos axudando aos pescadores a pescar lampreas, salmon e sábalos. O número de capturas non fixo senón descender nas últimas décadas, tal e como xa apuntaba Eliseo Alonso na década de 1980, quen se refería ao Miño como un viveiro natural camiño do exterminio. A contaminación das augas, a sobrepesca, as areeiras e os encoros son os causantes deste atentado contra a intelixencia e a biodiversidade.

As pesqueiras do río Miño, un patrimonio en perigo

Escrito por

Venres, 10 Decembro 2004 09:48

Existen dous tipos de pescos fundamentalmente, as pesqueiras para redes *cabaceira* e as de redes *bit*

urã³n

. As primeiras constitúense por medio dun único bloque ou

poio

, de forma trapezoidal ou de paralelepípedo, que se ergue á beira do río, ben de forma oblicua ou paralela ao leito. Os seus muros levántanse entre 2 e 3 metros sobre o chan para acadar un longo de entre 4 e 5 m, por un largo duns 2 m. aproximadamente. As pesqueiras especializadas nas redes

biturã³n

constan dun número indeterminado de

poios

(entre dous e catro maiormente) que se emprazan respecto ao río de maneira idéutica aos pescos para redes

cabaceira

. Estes poios dispóñense de maneira graduada desde o punto de vista volumétrico, perdendo altura a medida que penetran no río ata desembocar nun murete en forma de anteparo coñecido como

rabo

que ten como función desviar a corrente cara os

poios

para forzar o destino dos peixes no seu ciclo migratorio.

O corpo das pesqueiras levántase en cachotería concertada constituída a seco, isto é, sen argamasa. Porén, tal e como afirma un dos seus mellores coñecedores e estudiosos, o arquitecto César Portela (1985), nas últimas décadas tense incorporado a argamasa, as grampas de ferro e incluso o formigón, materiais que non depreciaron o seu valor como ântese perfecta entre arquitectura e inxeniería, que acabou por se integrar na natureza, da cal soio se diferencia pola súa xeometríaâ, en definición do autor da Casa das Palabras.

As pesqueiras semellan galeáns de pedra ancorados secularmente nas ribeiras, o último testemuño de cando o Miño era navegábel ata Ribadavia. Malia o seu histórico rexime de multipropiedade, o seu goberno corresponde, como en todos os barcos, a un *patrón*, que administra a explotación dos pescos entre os *mariñeiros*, nome que reciben os demais donos e usuarios. Hoxe o *patrón* maioritario é FENOSA, un timonel suicida que pretende afundir o barco facendo valer a súa condición de propietario do 90% dos pescos deste tramo.

No estudo e defensa das pesqueiras destacaron, ademais de Eliseo Alonso e César Portela, nomes propios como os de Antero Leite, Xaquín Lourenzo, Daniel Pino, Manuel Caamaño, Tarrago Cid ou Molinero Llorente. Pero entre todos eles resplandece o dun pescador, Ignacio Gago, que vive e bebe en Arbo para fortuna da humanidade. Grazas ao seu esforzo e tesón as pesqueiras iniciaron o camiño da protección legal no ano 1979. O seu empeño conseguiu que se incoase o expediente de declaración das pesqueiras de Salvaterra, As Neves, Arbo e Crecente como "patrimonio histórico-artístico". O expediente nunca se concluíu, e a protección unicamente acadou os exemplares localizados no concello arbense, que figuran desde entón como "elementos inventariados", o nivel de protección máis elemental que considera a Lei do Patrimonio Cultural de Galiza.

Vintecinco anos despois a **Plataforma en Defensa do Río o Miño** pretende instar de novo á Dirección Xeral de Patrimonio da Xunta de Galiza, a incoar e concluír un expediente de declaración das pesqueiras de todos os concellos afectados como

Bens de Interese Cultural

(BIC) na categoría de

Lugar de Interese Etnográfico

(art. 8.4 f) da lei 8/1995), a maior protección prevista pola lei para os bens culturais desta entidade. A mesma iniciativa temos intención de presentar ante o goberno portugués.

Queremos facer boas aquelas palabras de Manolo Rivas que rezaban, a modo de oración cávica:

(...) A xente sensata do mundo leva anos falando da necesidade dun crecemento harmónico e sostábel. Hai moitas cousas que facer e cambiar. E hai outras que simplemente cǎmpre conservar e non tocar. Para un país como Galicia, e por referirse a aínda por sorte abundosa arquitectura popular, as vellas e honorables pedras traballadas polos canteiros non son unha mostra de atraso senǎn toda unha riqueza futurista. (...)

A Plataforma en Defensa do Río Miño, constituída por diferentes partidos políticos, asociacións veciáais, culturais e ecoloxistas do Condado e do Baixo Miño, pretende instar á Dirección Xeral de Patrimonio da Xunta de Galiza, dependente da Consellería de Cultura, a incoar e concluír un expediente de declaración das pesqueiras dos concellos de Arbo, Crecente, As Neves e Salvaterra como Bens de Interese Cultural (BIC) na categoría de Lugar de Interese Etnográfico (art. 8.4 f) da lei 8/1995, a maior protección prevista pola Lei para os bens culturais desta entidade. A Plataforma ten tamén intención de presentar esta iniciativa ante a cámara legislativa portuguesa, polo que xa se iniciaron os traballos tendentes a este fin.

Ató o de agora, impartíronse conferencias dirixidas ao profesorado no

As pesqueiras do río Miño, un patrimonio en perigo

Escrito por

Venres, 10 Decembro 2004 09:48

Instituto de Ensino Secundario das Neves e no Instituto de Ensino Secundario Pedra da Auga (Ponteareas). Elaborouse unha presentación en Power Point sobre o valor cultural das pesqueiras. Elaboráronse dous artigos sobre o asunto, que se publicarán nos próximos números das revistas: Nao Senlleira (O Condado); Cerna (Adega) e A Trabe de Ouro. Todas estas accións foron realizadas pola Plataforma en Defensa do Río Miño.

Ademais disto, o BNG presentou unha Proposición Non de Lei no Parlamento de Galiza solicitando da Xunta a declaración de BIC, así como mocións no mesmo sentido en todos os concellos galegos afectados.

Achegamos o artigo que vai ser publicado nas revistas anteriormente mencionadas.

Se queres amosar a túa adhesión a este proxecto, envíanos os teus datos (nome, profesión, DNI) ao seguinte enderezo de correo electrónico: noli@mundo-r.com.

Moitas grazas.